

Něco málo o kalendáři - Pojizerské listy č.37 z 12. 9. 2001

Ve dnech, kdy kupujeme kalendáře, různé diáře a plánovací záznamníky na příští rok, ani si neuvědomujeme, že tato prastará pomůcka měla dlouhý a zajímavý vývoj, než dostala dnešní podobu. Kalendář nebyl v prvních dobách tak přesný, jako je dnes.

Nejstarší nám známý kalendář měli Egypťané ve 4. tisíciletí před Kristem. Měl sice už 12 měsíců, ale jen tři roční údobí: Záplava - míní se tím rozvodnění Nilu, doba osevu a žně. Na dnešní podobě kalendáře se podíleli i staří Babyloňané, Židé, Řekové, Římané a později také křesťanská církev.

Julius César uzákonil jeho tehdejší reformu a zavedl v roce 46 před Kristem pro celou říši. Kalendář začínal 1. lednem. Rok měl už 365 a čtvrt dní, proto každý čtvrtý rok byl přestupný, kdy se jeden den přidával.

Časem se ukázalo, že to není přesné, protože se ještě neznal vztah skutečného oběhu Země kolem Slunce (rok siderický) k roku astronomickému. Je zde určitý rozdíl, který až dnešní doba uměla vyřešit, když stanovila výpočtem délku roku na 365 dní, ale jen na 5 hodin, 48 minut a 45,9747 vteřin. Tedy necelých šest hodin. Tento nepřesný výpočet délky roku způsobil roční odchylku zaokrouhleně na 11 minut a 14 vteřin.

Křesťanská církev v podstatě přejala tento juliánský kalendář. Od 4. století zavedla týden, který se dělil na sedm dní, což bylo převzato z prvních stránek Bible, kde se mluví o stvoření světa v šesti dnech, sedmý den byl určen k odpočínutí a obecenství s Hospodinem.

Všechny hlavní události ze života Krista byly zasazeny do určitých údobí církevního roku (Advent, Vánoce, Velikonoce, Svatodušní svátky) a podobně i dny byly označeny jmény různých významných osobností, což nalézáme v kalendáři dodnes. V některých zemích k nim přidali i své národní hrdiny. U nás to jsou např. slovanští věrozvěsti Cyril a Metoděj, sv. Václav, Mistr Jan Hus, případně i státní svátky apod.

Během let se roční odchylky rozrostly, v 16. století už na 10 dní, a byly s tím v církvi značné problémy, zvláště při slavení pohyblivých Velikonoc, které jsou vždy první neděli po prvním jarním úplňku Měsíce.

Proto papež Řehoř XIII. (Gregorius) nařídil roku 1582 tyto dny vypustit, takže po 4. říjnu uvedeného roku následoval hned 15. říjen. Aby k podobným nepříjemnostem už nedošlo, bylo nově ustanoveno, že každý stý rok bude přestupný jen tehdy, když bude dělitelný 400 (léta 1600, 2000 jsou přestupná, ne však už 1700, 1800, 1900). Hlavní rozdíl mezi starým juliánským a novým gregoriánským kalendářem je v tom, že má v průběhu 400 let jen 97 přestupných roků a ne již 100, jak tomu bývalo ve starém Římě.

Ani opravený gregoriánský kalendář není bez chyb, má roční odchylku 26 vteřin, která může vyrůst za 3 300 let na jeden den. Nedojde-li do té doby k další k další nové reformě, mělo by se tak stát až v roce 4900 našeho křesťanského letopočtu. V 16. století bylo toto vše zanedbatelné, ale dnes, kdy výpočetní technika je na vysoké úrovni, přemýšlíme, jak i toto napravit.

Gregoriánský kalendář zavedly katolické státy ihned, evangelické země postupně. Pravoslavná církev v Rusku a v jiných zemích reformu nepřijala a drží stále starý juliánský kalendář. Pro historiky je dnes tvrdým oříškem určit přesné datum té či oné události, zvláště když státní správy některých pravoslavných zemí, s ohledem na vžitě obchodní a diplomatické datování, kalendářní reformu v posledních létech dodatečně přijaly, zpravidla za nesouhlasu církve, která drží tvrdošíjně to staré. V Sovětském Rusku byl opravený kalendář přijat až v roce 1918, taktéž jen státem, při čemž den 1. února byla zároveň jako den 14. února, aby došlo k časovému vyrovnání.

Zde máme zároveň vysvětlení, proč v pravoslavných zemích mají některé církevní svátky o několik dní později, než třeba u nás. Je to vlivem toho či onoho kalendáře, jak už o tom byla zmínka.

Až si půjdete koupit svůj oblíbený kalendář pro budoucí rok, vzpomeňte, že máte v rukou důležitou pomůcku k rozdělení času prastarého původu, bez které by se dnešní svět rozhodně neobešel.

Něco málo o kalendáři

Napsal Milan Mlejnek

Podle Miroslava Hlouška